täie agarusega oma võitluskohal püsib. Linnavolikogu vähemus ei jäta pea ühtegi soodsamat juhust kasutamata linnavalitsuse tegevuse arvustamiseks. Peale sisuliste esinemiste igasuguseis küsimusis nõutakse järjekindlalt avalikumat asjaajamist linnavolikogus ja -valitsuses. J. Tõnisson esineb sagedate pikkuse poolest kuulsaks saanud ning pilgatud kõnedega, rohkete protestidega ja eriarvamistega. Endine rahu ja „kodune asjaajamine" raekojas oli täiesti kadunud. Viimatimainitud ajajärgu iseloomustamiseks tähendab „Postimees" (1906, nr. 223): „Ei olnud sakslastel läinud aastatel Tartu linnavolikogus... head „äraolekut". Siis olid pikad ja ägedad kõned, sügavad meeleliigutused, mis kuni vihastamiseni ulatasid, õgijad pilgud, haigutused"... Linnavalitsuse ringkondadest pärinevas aruandes aga kurjustatakse selle „kadunud rahu" puhul: „Ühe linnavoliniku paljukordne asja harutamist segav ja pikale venitav esinemine põhjustas linnavolikogu juba varssi oma istungite jaoks välja töötama uue kodukorra, ilma et see siiski oleks seda pahet eemaldanud, mis paljudele linnavolinikkudele oma kohuste täitmise raskeks ikkeks tegi." Sealsamas nurisetakse ka selle „uue nähtuse" üle, mille opositsioon ellu kutsunud, nimelt temalt kubernerile esitatud eriarvamiste, protestide ja kaebuste rohkuse üle, mille peale vastamiseks linnavalitsusel rohkesti aega kulunud. Harilikult jäeti need protestid ja eriarvamised kuberneri poolt tagajärjetuks (peale ühe korra nelja aasta jooksul), nagu linnavolikoguski tagasi lükati vähemuse ettepanekud.

1906. a. linnavalimised sünnivad õhkkonnas, mis oma ärevusega ületab kõik senised kui ka hilisemad valimised. „Punased aastad" ja neile järgnev reaktsioon olid lõplikult hävitanud sellegi kokkuleppe-vaimu, mis veel eelmistel valimistel püsinud. Ka oli eesti opositsioonil neli aastat ägedajoonelist võitlust J. Tõnissoni juhatusel selja taga. Kõige selle tagajärjeks oli, et ajal, mil Vene karistussalgad sakslaste otsemal osavõttel mööda maad liikusid, enam juttugi ei võinud olla saksluse ja eesti vabameelse kodanluse sobimisvõimalusest. Eesti opositsioon arendab valimiste eel äärmiselt ägedat organiseerimis- ja kihutustööd. Valijaile juhatuse andmiseks on töötamas alaline büroo, mitme nädala jooksul ilmub „Postimehes" pea iga päev eesti linnavalijaid õhutavaid kirjutisi ning märkusi. Samuti võetakse seniste linnaisade tegevus kibeda arvustuse alla. Peale linnavolikogu koosolekute tehakse seda agaralt ka väljaspoolses kihutustöös. „Postimees" (1906, nr. 30) heidab senistele linnategelastele avalikult näkku süüdistuse, et nad on ainult „oma kasusid mõõduandvaks pidanud. Sellelt seisukohalt on kõigi ettevõtete üle otsustatud ja neid sagedasti suuremate hulkade tarviduste vastu arendatud". Edasi põhjendatakse seda süüdistust üksikasjalisemalt. Alghariduse peale kulutatavat linnakassast väga vähe, küll aga antavat suurt toetust (1500 rubla aastas) ühele saksa era-keskkoolile, kus õpivad rikkamad lapsed saksa ringkondadest. Samasugune tutvus- ja sõpruskonna vaim valitsevat ka linna majanduses. Linna ametnikkude palkasid tõstetud, kuna muid kasulikke ning tarvilikke väljaandeid ei ole võidud suurendada. Linnamõisaid renditavat erapoolikult saksa soost meestele ja pealegi poolmuidu. Kõik eesti linnavolinikkude protestid sel puhul olevat jäetud tähele panemata. Tervishoid olevat „kõige viletsamal järjel", veeolud olevat halvad, mille tõttu vaesemais linnaosades kõige sagedamaks haiguseks soetõbi, toiduainete puhtuse eest ei hoolitsetavat, linna-arst olevat tegevuseta jne. Tööstuse ja kaubanduse alal ei olevat tegevuse elustamiseks midagi ette võetud. Emajõe põhja puhastamisest ei olevat midagi välja tulnud, sest et linnavolikogus istuvad suurkaupmehed olnud selle vastu; nad seletanud: „kui seda tehakse, siis saada nemad kahju, sest väikekaupmehed hakata oma kraami mujalt

Tartu, lk. 158